

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 76 Őubat 2021 & Volume: 14 Issue: 76 February 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ AFYON MÜZESİ'NDE BULUNAN TYKHE GRUBU ADAK HEYKELCİKLERİ* *TYCHE GROUP VOTIVE STATUETTES FOUND IN THE AFYON MUSEUM OF THE ROMAN IMPERIAL PERIOD*

Barış Emre SÖNMEZ**

Öz

Bu çalışmanın konusunu Afyon Müzesi'nde bulunmakta olan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait dört adet Tykhe adak heykelciğidir. Afyon Müzesi'nde sergilenen Tykhe heykelciklerinin tipolojik, stilistik ve ikonografik değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu stilistik karşılaştırmalar sonucunda heykelciklerin M.S. 2. yüzyıl ile erken 3. yüzyılın içerisinde yapılmış olduğunu göstermektedir. Bu heykelcikler nitelik ve kalite açısından değerlendirildiğinde; ayrıca stil ve işçilik açısından benzerlikler bulunduğundan Dokimeon atölyesine ait olduğu görölmektedir. Heykelcikler kentte yerel kutsal alanların varlığını göstermektedir. Heykelciklerin değerlendirilmeleri işığında yerleşim yerinde Tykhe'ye ait inanç yapısı ve adak kùltürü olduğu görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afyon Müzesi, Adak Heykelciği, Tykhe.

Abstract

The subject of this study is four Tyche votive statuettes from the Roman Imperial Period, which are in the Afyon Museum. A typological, stylistic and iconographic evaluation of Tyche statues exhibited in the Afyon Museum has been made. As a result of these stylistic comparisons, it shows that the figurines were made in A.D. 2.nd and Early 3. nd century. When these statuettes are evaluated in terms of quality and quality; also, since there are similarities in terms of style and workmanship, it is seen that there are statuettes belonging to Dokimeon workshop. The statuettes show the existence of local sanctuaries in the city. In the light of the evaluations of the figurines, it is seen that there is a belief structure and votive culture belonging to Tyche in the settlement.

Keywords: Afyon Museum, Votive Statues, Tyche.

* Bu makale Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Ertekin Mustafa DOKSANALTI danışmalığında tamamlanan "Roma İmparatorluk Dönemi Afyon Müzesi'nde Bulunan Adak Heykelcikleri" başlıklı Doktora tezinden hazırlanmıştır.

** Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Avanos MYO, Mimarlık ve Őehir Planlama Bölümü, ORCID: 0000-0002-9273-8920, besonmez@nevsehir.edu.tr

GİRİŞ

Tykhe, şansın, başarının, mutluluğun ve kaderin tanrıçası olarak karşımıza çıkmaktadır¹. Onu diğer tanrıçalardan ayıran önemli özelliklerinde birisi bireysel nitelikler taşıyor olmasıdır². Kaprisli ve ne yapacağı öngörülemez bir tanrıça olan Tykhe, şans gibi şansızlıkta getirebilir; kader veya gereklilik olarak tezahür eder ve gücünü özellikle en büyük insanların hayatında gösterir. Erken dönemlerde fazla bir öneme sahip değilken; Hellenistik Dönemle birlikte özellikle de Roma İmparatorluk Dönemi'nde ön plana çıkmış bir tanrıçadır³. Hellenistik Dönem'de ortaya çıkmaya başlayan Tykhe, kentlerin, krallıkların, insanların koruyucusu, kader ve talih tanrıçası olarak özellikle Seleukos Nikator ile birlikte devletin baş tanrıçası olarak ilan edilmiştir⁴. Roma İmparatorluk Dönemi'nde adı Fortuna⁵ olmuş ve yüksek derecede tapım görmüştür. Hellenistik Dönem ile birlikte ikonografisi zenginleştirilmiştir. Genelde bir elinde dümen diğer elinde ise bereket boynuzu tutmaktadır. Bunun dışında küre üzerinde kanatlı bir şekilde betimlendiği görülmektedir⁶. Tykhe'nin belirgin atribütüleri *coronamuralis*⁷, *stephane*, dümen ve *cornucopia*'dır⁸. Hellenistik Dönem ile birlikte şehrin duvarlarını taç olarak giymesi tanrıçanın ikonografisi için çok önemlidir.

TYKHE (VATIKAN URANIA/BRACCIONUOVO TİPİ) HEYKELCİKLERİ

Eserin Adı: Tykhe (*Vatikan Urania/BraccioNuovo Tipi*) (Res. 1)

Müze Envanter No: 1907

Bulunduğu Yer ve Tarihi: Çavdarlı/Kovalık Höyük, 05.07.1964

Ölçüler: Y. 92 cm, G. 29 cm, D. 13 cm

Korunma Durumu - Teknik ve İşçilik: Eser yuvarlak bir kaide üzerinde yer almaktadır. Kaidenin alt kısmında aşınmalar görülmektedir. Sağ kolun dirsekten aşağısı eksiktir. Sol el ile tutulmakta olan bereket boynuzunun alt kısmında çatlak görülmektedir.

Eserin Tanımı: Tykhe yuvarlak bir kaide üzerinde ayakta betimlenmiştir. Vücut ağırlığını sol bacak taşıyıcı görevinde olup, sol kalça dışa taşkın olarak verilmiştir. Sağ bacak ise dizden bükük şekilde yana ve arkaya doğru uzatılmıştır. Sol kol dirsekten hafif bükük olarak ileriye doğru uzatılmış ve kol üzerinden omuz kısmına kadar uzanan bir *cornucopia* taşımaktadır. Baş sağa dönük ve aynı taraf hafif eğiktir. Göz kapakları kalındır. Göz çukurları derindir ve gözbebekleri işlenmiştir. Ağız hafif açık ve dudaklar kalındır. Yüz yuvarlak ve dolgunur. Ortadan ikiye ayrılan saçlar yanlara taranarak omuz üzerinde birer örgü halinde uzanmıştır. Başta *stephane* ve onunda üzerinde polos vardır. Tykhe khiton ve *hymation* giymiştir. Khiton ayaklarına kadar dikey derin kıvrımla uzanmakta ve göğüste "V" kıvrımı oluşturmaktadır. Göğüsler khitonun altında belirgin olarak seçilebilmektedir. *Hymation* sağ omuz ve göğüs kısmını açıkta bırakarak sağ kol altından sol göğüs ve omuz kısmını kapatarak aşağıya doğru uzanmakta ve aşağıya doru uzanan kısımları "S" çizerek kaideye kadar uzanmaktadır. *Hymation* üzerinde vücut hareketine bağlı olarak sağ taraftan sol tarafa doğru birbirine paralel olarak ilerleyen zengin kıvrımlar oluşturmaktadır.

Eserin Adı: Tykhe (*Vatikan Urania/BraccioNuovo Tipi*) (Res. 2)

Müze Envanter No: 1862

Bulunduğu Yer ve Tarihi: Emirdağ/Aşağı Piribeyli Köyü, 14.05.1971

Ölçüler: Y. 24 cm, G. 9 cm, D. 7 cm

Korunma Durumu - Teknik ve İşçilik: Eser beş köşeli profilli bir kaide üzerinde yer almaktadır. Kaidenin alt kısmında aşınmalar görülmektedir. Eser iki parça olarak ele geçmiş daha sonra müze uzmanlarınca birleştirilmiştir. Baş kısmı boyundan itibaren her iki kolunda bilekten aşağısı eksiktir. Sol kol üzerinde yer alan *cornucopia* alt kısmı eksik ve çatlaklar görülmektedir. Sağ kolun dirsekten aşağısı eksiktir.

Eserin Tanımı: Tykhe beş köşeli profilli bir kaide üzerinde ayakta betimlenmiştir. Vücut ağırlığını sol bacak taşıyıcı görevinde olup, sol kalça dışa taşkın olarak verilmiştir. Sağ bacak ise dizden bükük şekilde

¹ LIMC VIII-1, 115-117; Grimal, 1997, 812.

²Büyükyörük, 2018, 280.

³Ful, 2008, 165.

⁴Broucke, 1994, 35; Erhan 2014, 432; Özseit 1982, 323.

⁵Arya, 2002, 1; Ful 2008, 165.

⁶Picard, 1947, 262-263.

⁷Okan, 2016, 4.

⁸Arya, 2002, 70-75; Negrir 2019, 20.

yana ve arkaya doğru uzatılmıştır. Sol kol dirsekten hafif bükük olarak ileriye doğru uzatılmış ve kolun omuz kısmına kadar uzanan bir *cornucopia* taşımaktadır. Saçların omuz üzerinde birer örgü halinde uzanmış olduğu görülmektedir. Tykhe khiton ve hymation giymiştir. Khiton ayakuçlarına kadar dikey derin kıvrımla uzanmakta ve göğüste “V” kıvrımı oluşturmaktadır. Göğüsler khitonun altında belirgin olarak seçilebilmektedir. Hymation sağ omuz ve göğüs kısmını açıkta bırakarak sağ kol altından sol taraf doğru kalın bir rulo halinde uzanarak sol bilek üzerinden ilerlemekte ve sol omuz kısmını kapatarak aşağıya doğru uzanmaktadır. Hymation ön taraftan birbirine paralel kıvrımlar oluştururken sol kol altından aşağıya doğru derin kanallar ile dik kıvrımlardan oluşmaktadır.

Tipolojik, Stilistik ve İkonografik Değerlendirme

Afyon Müzesi’nde yer almakta olan Tykhe heykelticikleri (Res. 1-2) *Vatikan Urania/BraccioNuovo Tipi* olarak betimlenmiştir. Res. 1’de Tykhe yuvarlak bir kaide üzerinde ayakta betimlenmiştir. Tykhe’nin kültüne ve kült heykeline M.Ö. 4. yy itibaren rastlanmaktadır. Tanrıçanın zamanımıza kadar gelen Roma İmparatorluk Dönemi’ne ait heykel ve heykelticikleri bazı değişikliklere rağmen M.Ö. 4. yy eserlerini yansıtır. Heykellerin gerek başı gerekse vücudu üslup bakımından orijinalinin M.Ö. 4. yy aranması gerekmektedir. Ortadan ayrılarak yanlardan arkaya taranmış saçların sık ve ince dalgalar meydana getirerek alnı üçgen çerçevelemesi eseri Geç Klasik Dönem içerisinde yaratıldığını göstermektedir⁹ (Res. 1). Brüksel’de bulunmakta olan Tykhe heykeli¹⁰ ile eserlerimiz ile benzerlik göstermektedir (Res. 1-2). Her iki eserin de duruş pozisyonları, saçların kulak arkasından öne doğru uzanmakta olan buklet biçimleri, giymiş oldukları khiton ile hymationun stil ve üslup birbirine benzemektedir. Her iki eser grubunda da vücudun “S” şeklinde merkezde oluşmaya başlaması, bunun ile birlikte sol omuz kısmının hafif arka kalması sağ omuzun ise önde durması ile vücut posturalinin hafif dönüşü ortak olan noktalar. Brüksel heykelinin duruş pozisyonu ile de karşılaştırıldığında Afyon Müzesi’nde bulunmakta olan eserin (Res. 2) baş kısmı eksik olmasına karşın eserin baş kısmının sağ taraf dönük olabileceğini düşünebiliriz. Eserlerimizdeki plinthelerinin üzerinde sağ ayaklarının yanında bir küre üzerine dayalı gemi düzeninin bir kısmı kalmıştır. Figürlerin mevcut olmayan sağ elleri ile dümenin sapını tuttuğu anlaşılmaktadır. İki destek dümen ve kolu figürlere bağlanmaktadır. Brüksel repliğinde sağ elin eksik olmasını eserimiz ile (Res. 1) karşılaştırdığımızda sağ eli ile küre üzerine dayalı gemi dümeni tuttuğunu düşünebiliriz¹¹. Bu belirlenmiş tipin içerisine Boston Sanat Müzesi’nde¹² bulunan heykelticikte yerleşmektedir. Eserin duruş biçimi, vücudun “S” şeklinde merkezde oluşmaya başlaması, başın duruş pozisyonu, saçların stephane ve sur tacının biçimi, khiton ve hymation kıvrım biçimleri ile diğer repliklere benzemektedir. Eser sol kolda tutmakta olduğu *cornucopia*’nın önemli bir kısmı sağlam durmaktadır. Sağ elinin eksik olması eserin sağ ayağının yanındaki kalıntısından Tykhe’nin sağ eli ile küre üzerine dayalı gemi dümeninin sapını tuttuğu anlaşılmaktadır. Perge’de bulunmuş olan Tykhe heykeli¹³ ile eserimiz ortak benzerlik göstermektedir. Her iki eserin de duruş pozisyonları, saçların kulak arkasından öne doğru uzanmakta olan buklet biçimleri, giyiş oldukları khiton ile hymationun stil ve üslup birbirine benzemektedir. Her iki eser grubunda da vücudun “S” şeklinde merkezde oluşmaya başlaması, bunun ile birlikte sol omuz kısmının hafif arka kalması sağ omuzun ise önde durması ile vücut posturalinin hafif dönüşü ortak olan noktalar. Perge heykelinin alt kısmının eksik olmasına karşın gerek Brüksel heykeli gerekse Afyon Müzesi’ndeki eserde (Res. 1) olduğu gibi alt kısmının ince ve uzun olması düşünülebilir. Eserimiz ile Perge eserindeki farklardan biri stephane kısmıdır. Perge heykelinde sur tacı bulunurken; eserimizde ise sur tacının ortasında bitkisel bezeme yer almaktadır. Diğer önemli fark ise Perge heykelinde figürün sol elinde tuttuğu *cornucopia*’nın heykelde olduğunu kolun pozisyonundan ve kolun üst kısmında kalmış izden takip edebiliriz. Heykeltıraşlık eserler arasında, eserlerimizle ile benzerlik gösterenler ise Walter Sanat Müzesi ve İsrail Müzesi’nde¹⁴ bulunan Tykhe eserleri yer almaktadır. Eserlerin ortak özellikleri olarak sağ bacağa destek görevi ile birlikte bir dümenin bulunması, sol kolda *cornucopia*’nın taşınması ile birlikte sağ taraftan sola doğru uzanmakta olan kıvrım rulosu benzerlik göstermektedir. Ayrıca elbise kıvrımlarının stilistik özellikleri de yakınlık gösterebilmektedir. Hierapolis Tiyatrosu’nda bulunan kabartma üzerindeki Tykhe¹⁵ betimlemesine baktığımızda Afyon’daki eser ile gerek tipolojik olarak gerek elbise ve saçlarının işleniş ile benzerlik göstermektedir. Side Müzesi’nde bulunan Tykhe heykeli¹⁶ ile de

⁹ İnan, 2000, 52.

¹⁰ Filges, 1997, 269, Nr. 132.

¹¹ LIMC-VIII-2, 85-89, 91, 94, 96, 97, No. 6 a-b, 10, 28, 30, 33, 34, 38 a-b, 39, 40 a, 41, 42 a, 65, 67 a-d-f, 69, 71.

¹² Matheson, 1994, 18, Fig. 4.

¹³ İnan, 2000, 47.

¹⁴ Belayche, 2003, 120, Fig. 5.

¹⁵ Çubuk, 2008, 131, Res. 2.24, 2.25.

¹⁶ İnan, 1975, Kat. No. 40, Lev. XLIX, 1-3.

benzerlik göstermektedir. Side Müzesi'nde bulunan heykelin zayıf ve ince duruş biçimi ile Antalya Müzesi'nde bulunan eser ile karşılaştırıldığında da Filges, Tykhe'yi *Rom-Boston tipi* içinde değerlendirmektedir¹⁷.

Res. 1'deki eserin baş kısmının mevcut olması tarihlendirme için önemli bir ögedir. Baş kısmında özellikle saçlarda ve göz pınarlarında matkap delikleri olduğu görülmektedir. Göz kapakları kalınca işlenmiştir. Gözbebeklerinde matkap işçiliği görünmekte olup üst göz kapağına doğru çekilmiştir. Saçlar arasında matkap işçiliğine bağlı olarak küçük kanallar oluşmuştur. Hymation kıvrımları birbirine paralel şekilde ilerlemiş ve derin kanallar ile ayrılmışlardır. Khiton alt kısımda bacaklarının arasında derin kanallar oluşturmaktadır. Eserin duruş biçimi, vücudun "S" şeklinde merkezde oluşmaya başlamıştır. Bunun ile birlikte sol omuz kısmının hafif arka kalması sağ omuzun ise önde durması ile vücut posturalinin hafif dönüşü belli bir tip ve stil özelliği göstermektedir. Eserimiz karşılaştırma Tykhe heykelleri ile stilistik açıdan benzerlik göstermiş olup M.S. 3. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir.

Res. 2'deki heykelciğin hymation kıvrımları birbirine paralel şekilde ilerlemiş ve derin kanallar ile ayrılmışlardır. Khiton alt kısımda bacaklarının arasında derin kanallar oluşturmaktadır. Eserin duruş biçimi, vücudun "S" şeklinde merkezde oluşmaya başlamıştır. Bunun ile birlikte sol omuz kısmının hafif arka kalması sağ omuzun ise önde durması ile vücut posturalinin hafif dönüşü belli bir tip ve stil özelliği göstermektedir. Eserimiz karşılaştırma Tykhe heykelleri ile stilistik açıdan benzerlik göstermiş olup M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir.

Tykhe Heykelciği (Res. 3)

Eserin Adı: Tykhe

Müze Envanter No: 1869

Bulunduğu Yer ve Tarihi: Şuhut, 23.08.1956

Ölçüler: Y. 35 cm, G. 24 cm, D. 20 cm

Korunma Durumu - Teknik ve İşçilik: Eserin sadece baş kısmı korunmuştur. Burun uç kısmı, alın, saçların ön kısmı, tacın ön ve sağ kısmı eksiktir. Çene ve her iki yanak kısmında da aşınmalar görülmektedir.

Eserin Tanımı: Tykhe sadece baş kısmı korunmuş olup sağa doğru dönüktür. Yüz hafif uzunca ama dolgun verilmiştir. Göz kapakları kalın işlenmiştir. Gözler iricedir ve gözbebekleri işlenmemiştir. Ağız kapalı ve dudaklar kalıncadır. Saçlar ikiye ayrılarak yanlara doğru dalga halinde taranmıştır. Başında stephane ve *coronamuralis* taşımaktadır. *Coronamuralis*'in orta kısmında palmiye bezemesi işlenmiştir. Tykhe'nin hymation giymiş ve arkada dikey kıvrımlar çizerek aşağıya doğru uzanmıştır.

Tipolojik, Stilistik ve İkonografik Değerlendirme

Başında stephane ve *coronamuralis* taşımaktadır. *Coronamuralis*in orta kısmında palmiye bezemesi işlenmiştir. *Coronamuralis*'in yarısını arkadan örtmesi ile Tykhe'nin hymation giydiği anlaşılmaktadır. Hymation arkada dikey kıvrımlar çizerek aşağıya doğru uzanmaktadır. Eserin göz kapakları kalın, gözler irice işlenmiş olup göz bebekleri işlenmemiştir. Ağız kapalı ve dudaklar kalıncadır. Saçlar ikiye ayrılarak yanlara doğru dalga halinde taranmıştır. Eser saçları ve yüz ifadesi ile özellikle Geç Klasik Dönem eserlerine benzemektedir.

Heykeltıraşlık eserler arasında, eserimiz ile benzerlik gösterenler ise, Efes Müzesi'nde bulunan kadın başı¹⁸ yer almaktadır. Saçlar dalgalı ve dolu şekilde iki ayrılarak yanlara doğru taranmıştır. Üst göz kapakları kalın olup göz bebekleri işlenmemiştir. Atina Ulusal Müzesi'nde bulunan mezar kabartmasında¹⁹ bulunan kadın figürünün saçlar dalgalı ve dolu şekilde iki ayrılarak yanlara doğru taranmıştır. Üst göz kapakları kalın olup göz bebekleri işlenmemiştir. Memorial Sanat Galerisi'nde bulunan Tykhe başı²⁰ ile göz kapaklarının işlenişi ile saç stil ve işlenişi Afyon Müzesi'ndeki eseri ile benzerdir. Perge antik kentinde bulunan Sabina heykelinin²¹ yüz ve saç işlenişi ile Afyon Müzesi'ndeki eser benzerdir. Gözler irice işlenmiş, göz kapakları kalın ve göz bebekleri işlenmemiştir. Saç stil ve işlenişleri Afyon Müzesi'ndeki eser ile benzerdir. Antalya Müzesi'nde sergilenmekte olan ve Perge'den gelmiş olan iki kadın heykelinde²² baş kısmı korunmuş olan kadının yüz şekli ve saçlarının işlenişi ile Afyon Müzesi'ndeki eser ile benzerdir.

¹⁷Filges, 1999, Taf. 39, Res. 1.

¹⁸ İnan ve Rosenbaum, 1966, 72, Nr. 36, Lev. 19. 3-22. 1.

¹⁹Palagia, 1994, 72, Fig. 46.

²⁰Catalogue of the Exhibition, 1994, 119.

²¹ İnan ve Rosenbaum, 1979, 174, Nr. 132, Taf. 108, 1-2.

²²Özgan, 2013, 168, Res. 177 a-b.

Eserin baş kısmının mevcut olması tarihlendirme için önemli bir ögedir. Baş kısmında özellikle saçlar arasında belli aralıklar oluşmuş ve dilimler biçiminde şakaklardan arakaya doğru ilerlemiştir. Alt ve üst gözkapakları kalınca işlenmiştir. Eserimiz Atina Ulusal Müzesi'nde²³ bulunan mezar kabartmasında bulunan figürünün saçlarının stilistik özellikleri ve Perge antik kentinde bulunan Sabina heykelinin²⁴ gözkapakları ile saç işleniş stilistik özellikleri benzer olup M.S. 2. yüzyılın ilk yarısına (Erken Hadrian Dönemi) tarihlendirilmektedir.

Tykhe Heykelciği (Res. 4)

Eserin Adı: Tykhe

Müze Envanter No: 1871

Bulunduğu Yer ve Tarihi: Süğlün/Hisar Höyük, 09.11.1932

Ölçüler: Y. 58 cm, G. 37 cm, D. 21 cm

Korunma Durumu - Teknik ve İşçilik: Ağız, burun, sağ kaş, saçlarda ve sol göğüs üzerinde aşınmalar görülmektedir. Başının üzerinde yer alan tacın ön kısmı ve *Coronamuralis* eksiktir.

Eserin Tanımı: Tykhe yuvarlak bir kaide üzerinde büst şeklinde betimlenmiştir. Yüz yuvarlak ve dolgun verilmiştir. Göz kapakları kalın işlenmiştir. Gözler iricedir ve gözbebekleri işlenmiştir. Saçlar üzerinde küçük kanallar işlenmiş olarak ikiye ayrılarak yanlara doğru dalga halinde taranmış ve enseden omuzlar üzerine doğru uzatılmıştır. Başında stephane ve *coronamuralis* taşımaktadır. Hymation ve peplos giymektedir. Hymation *coronamuralis*'in yarısını arkadan örtmekte ve arkada dikey kıvrımlar çizerek aşağıya doğru uzanmaktadır. Peplos göğüs üzerinde "V" kıvrım oluşturmaktadır.

Tipolojik, Stilistik ve İkonografik Değerlendirme: Heykeltıraşlık eserler arasında, eserimiz ile benzerlik gösterenler ise, eseri Perge'de bulunan Lucilla portresi²⁵ ile karşılaştırabiliriz. Her iki eserin göz kapakları ve göz bebeklerinin işleniş benzerdir. Saçlarında oluşan derin matkap izleri oluşan kanallarıyla da stilistik açıdan benzerdir. Perge Tiyatrosu'nda ele geçen Dionysos heykelinin²⁶ saçlarının işleniş ile Laodikeia antik kentinde ele geçen kabartma buluntusu²⁷ üzerinde kadının saçlarının matkap ile birlikte oluşan kanalların oluşması ile de Afyon Müzesi'ndeki eser benzerlik göstermektedir. Hierapolis Tiyatrosu'nda ele geçen kabartma²⁸ üzerinde Artemis'in doğumu sahnesinde işlenmekte olan Tanrıçalarının saçlarının işleniş ile benzerlik göstermektedir. Aphrodisias Tiyatrosu'nda bulunan Apollon başı²⁹ saçlarının derin matkap kanalları ile ayrılması ile benzerlik göstermektedir. Aphrodisias'ta bulunmakta olan Tykhe heykel başı³⁰ da eserimiz ile benzerlik göstermektedir. Her iki eserin göz kapakları ve göz bebeklerinin işleniş benzerdir. Saçlarında oluşan derin matkap izleri oluşan kanallarıyla da benzerdir. Korinth'te bulunmuş olan Tykhe heykel başı³¹ da eserimiz ile benzerlik göstermektedir.

Eserin baş kısmının mevcut olması tarihlendirme için önemli bir ögedir. Baş kısmında özellikle saçlarda ve göz pınarlarında matkap delikleri olduğu görülmektedir. Göz kapakları kalınca işlenmiştir. Gözbebeklerinde matkap işçiliği görünmekte olup üst göz kapağına doğru çekilmiştir. Saçlar arasında matkap işçiliğine bağlı olarak küçük kanallar oluşmuştur. Eserimiz karşılaştırma heykelleri ile stilistik açıdan benzerlik göstermiş olup M.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir.

SONUÇ

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Fortuna'ya olan inanç ve tapım oldukça ilerlemiştir. Tanrıça için özel Tykheler oluşturulmuş; elde edilen bir zaferden sonra tanrıçaya çeşitli adaklarda ya da sunularda bulunulmuştur. Sadece kazanılan zaferler değil; evlenen kişilerde ailelerini korumaları içinde çeşitli adaklarda bulunmuşlardır. Bu nedenden dolayıdır ki Roma İmparatorluk Dönemi'nde Tykhe'ye gerçekleştirilen adak sayısı oldukça çoktur. Afyon Müzesi'nde bulunmakta olan heykelciklerinin dışında; Apameia, Philomelion, Kibyra, Akmoneia, Amorion, Dokimeion, Prymnessos ve Synnada'da ele geçmiş olan sikkeler bölgede Tykhe'ye olan inanç yapısını göstermektedir.

²³Palagia, 1994, 72, Fig. 46.

²⁴İnan ve Rosenbaum, 1979, 174, Nr. 132, Taf. 108, 1-2.

²⁵Özgan, 2013, 276, Res. 291 a-b; 292 a-b.

²⁶Özgür, 2011, 45.

²⁷Tarhan, 2006, 168, Res. 17-18.

²⁸Çubuk, 2008, 89, Res. 1-3.

²⁹Smith ve Erim, 1991, 81, Nr. 13, Fig. 15.

³⁰İnan ve Rosenbaum, 1979, 81-82, Nr. 53-54.

³¹Edwards, 1990, Pl. 83a.

Afyon Müzesi'nde 4 adet Tykhe adak heykelciği tespit edilmiştir. Müzede bulunmakta olan heykelciklerin Afyon'da yer almakta olan kültün varlığını bize göstermektedir. Adak heykelcikleri herhangi bir arkeolojik kazı sonucu olarak müzeye kazandırılmadığından dolayı eserlerin bulunduğu yapı ya da yapılar hakkında kesin bir bilgiye ulaşmak zordur. Bu bilgi eksikliği eserlerin inanç ve adak bağlamında değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Eserleri tipolojik olarak değerlendirildiği birinci grup içerisindeki adet *Vatikan Urania/BraccioNuovo Tipi* yer almaktadır. Eserlerimizin yapılan stilistik karşılaştırmaların sonucu olarak M.S. 2. yüzyılın ilk yarısında (Res. 3), M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında (Res. 2), M.S. 2. yüzyılın sonu (Res. 4) ve M.S. 3. yüzyılın başlarında yapılmış olması gerekmektedir. Heykelciklerde kullanılan malzeme ve stil özelliklerine baktığımızda bu heykelciklerin Dokimeion atölyesi olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Heykelcikler arasında da stil ve işçilik açısından benzerlikler bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arya, Darius Andre (2002). *The Goddess Fortuna in Imperial Rome: Cult, Art, Text*. Degree of Ph.D. diss., University of Teksas.
- Belayche, Nicole (2003). Tychè et la Tychè dans les Cités de la Palestine Romaine. *Syria*, T. 80, s. 111-138.
- Broucke, Pieter J. (1994). Tyche and The Fortune of Cities in the Greek and Roman World. An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art. "Catalogue of the Exhibition", *Yale University Art Gallery Bulletin*, s. 34-49.
- Büyükyörük, Ferhan (2018). Antalya Müzesi'ndeki Roma İmparatorluk Dönemi Side Sikkeleri. *Cedrus VI*, s. 273-328.
- Çubuk, Nizami (2008). *Hierapolis Tiyatro Kabartmaları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Edwards, Charles M. (1990). "Tyche at Corinth". *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 59, No. 3, s. 529-542.
- Erhan, Fatih (2014). *Antik Çağ Kilikia Sikkelerinde Dinsel Tasvirler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Files, Axel (1997). *Standbilder Jugendlicher Göttinnen*. Klasische und Frühhellenistische Gewandstatuen mit Brustwulst und Ihre kaiserzeitliche Rezeption. Köln.
- Ful, Şengül Dilek (2008). *Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültürleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Grimal, Pierre (1997). *Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- İnan, Jale, Rosenbaum, Elizabeth (1966). *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture from Asia Minor*. London: Oxford University Press.
- İnan, Jale (1975). *Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı*. Ankara: T.T.K.
- İnan, Jale (2000). *Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı I*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Matheson, Susan B. (1994). The Goddess Tyche. *Yale University Art Gallery Bulletin*, An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art, s. 18-33.
- Negir, Ezgi Yemencioğlu (2019). Cornucopia Miti ve Çağdaş Yorumları. *Journal of Awareness*, Vol. 4, Issue 1, s. 19-30.
- Okan, Emre (2016). Tykhe ya da Fortuna. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, C. 01, S. 01, s. 1-14.
- Özgan, Ramazan (2013). *Roma Portre Sanatı II*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Özgür, Edip (2011). *Antalya Müzesi Perge Tiyatrosu Heykelleri'yle Tarih ve Mitoloji Gezisi*. Ankara: Dönmez Ofset.
- Özsait, Mehmet (1982). Anadolu'da Hellenistik Dönem. *Anadolu Uygarıları Ansiklopedisi*. (C. 2, 280-324), İstanbul: Görsel Yayınlar.
- Palagia, Olga (1994). *An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art*. "Catalogue of the Exhibition", Yale University Art Gallery Bulletin.
- Picard, Charles (1947). La Nemesis-Tyche de Vienne (Isère). *Gallia*, Vol. 5, No. 2, s. 259-270.
- Smith, R. R. R. , Erim, T. Kenan (1991). "Sculpture From the Theatre: A Preliminary Report." *Aphrodisias Papers 2: The Theatre, A Sculptor's Workshop, Philosophers and Coin Types (Journal of Roman Archaeology Supplementary Series, no. 2)*, ed. R. R. R. Smith & Kenan T. Erim, Michigan: Alın Al-bor, s. 67-98.
- Tarhan, Mediha Ayşem (2006). *2002-2003 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kabartma Buluntuları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4